

ДІЛНЕ УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА.

K-590-4

КОЗАЦКІ ДІТИ.

ОБРАЗОК З ТАТАРСКИХ ЧАСІВ В 2 ДІЯХ.

НАПИСАЛА

К. М.

273294

У ЛЬВОВІ, 1914.

В ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

Зберігати в Медичній Хімії та Органотерапії № 22

58

ВИСТУДАЮЧІ ОСОБИ:

Старий сліпий дідусь.

Марта — его невістка.

Остап — літ 12.

Галя — літ 8.

Юрко — літ 10.

} єї діти.

Сотник козацкий.

Козаки.

Татари.

Дівчата — жниці.

Проверено
15.9

ДІЯ І.

(Сільська хата. Перед нею росте високе дерево, подальше керниця. Під хатою на лаві сидить старий сліпий дід з сивою бородою; побіч него трое внучат).

Дідусь: Так, мої дітоньки! колись, як був я дужий-молодий, то й сам ходив бороти ся з ворогами, Турками та Татарами. Тямлю добре батька Хмельницького, тямлю Жовті Води і Корсунь, де кєрвавий справили ми бенкет. Гей, там пани Потоцкі не мід-вино пили! Все тямлю. Не раз, не два дивив ся смерти в очи, як кулі свистали коло уха, а шаблюки гей лискавки маяли. Зазнав і неволї турецкої — там то випекли поганці очи і прийшло ся тепер на старости літ в сдїпотї проживати, сьвіта Божого не оглядати. Не здужаю вже шаблюки носити, землі рідної боронити — хай молодші ваші батьки Вкраїні послужать.

Остап: Гей! коби мене батько хотіли взяти зі собою на війну — я вже потрапив би шаблюкою рубати — а на кони вмію їздити.

Галя: А як тебе убють?

Остап: Зараз убють! Ніби то кожного убивають! Та не дам ся убити... а як убють...

Дід: Смерть за рідну землю славна смерть, дай Боже кождоу такої діждати.

(В далині чути кінський тупіт).

Юрко: Що се? чи вже наші повертають? Мали тут бути аж за тиждень!

Галя (трівожно): А може се Татари надходять? Боже!

Остап: Вже налякала ся! Ну, я живим не дам ся їм взяти. (Вбігає в хату. Осталі тільки наслухують і глядять в сторону, відки несе ся тупіт. Юрко вилазить на дерево).

Остап (вертає з ножєм і пістолем): Не бійте ся, обороню вас всіх перед Татарами.

Юрко (з дерева): Ні, се не Татари! Се таки козаки — їдуть в наш бік.

Галя: Батько?

Юрко: Ні, не батько — другі.

(Чути чим раз сильніший гомін. Кількох козаків входить на обій).

Козаки: Слава Богу!

Дід: Во віки Богу сьвятому слава. А куди веде дорога?

Сотник: До Пирятина їдемо, гетьман збирає там війська. А не бачили ви тут Татар? не переїздили поганьські сини тим селом?

Дід: Ні, не йшли. Спичніть, просимо.

І-ший козак: А ви самі на всю хату?

Дід: Я сам з дітьми. Син пішов у похід, тиждень буде, а невістка в поле жати.

(Козаки надходять, ставлять рушниці попід хату, другі наближають ся до жерниці і начеряють води).

Дід до сотника: Просимо у хату. Галю! скоч но до комори, чей найде ся ще чим погостити гостей.

(Старші козаки з дідом і Галею входять у хату. Остап і Юрий остають на дворі з козаками. Остап оглядає збрюю, Юрко приніс збан і горня і начеряє козакам води).

І-ший козак *(до Остапа)*: Ось пізнати, що козацка дитина! вже змалку до збрюї єго тягне.

2-гий козак: А може би ти, хлопче, вибрав ся з нами в похід проти Татар?

Остап *(з лискучими очима)*: Пішов би хоч зараз! Ось у мене ніж і пістоля, не злякаю ся ні Татарина, ні Ляха.

Сотник *(виходить з хати)*: Славно, хлопче! та поки-що підростай дома, буде час послужити Україні. А нам, братя, пора в дорогу!

(до діда) А ви слухайте ось-що: Ми тепер їдемо до Пирятина, але десь в сих сторонах крутять ся ватага Татар, вислана на розвіди. З ними хочемо вперед покінчити. Переправимо ся через Сулу і там в провалі по правий бік мем їх дождати. Они може зайдуть тут в село, так не проговоріть ся, діти, що нас бачили.

Юрко: Не зрадімо ні словечком.

Галя: Будемо мовчати.

Остап: Хоч би нас замучили, не скажемо.

Сотник: А як-би їх більше військо надтягнуло, так хай хто скочить конем до Пирятина і дасть там гетьманови знати.

Остап: Я поїду з вісткою.

Сотник: А як питати-муть о дорогу, так вишліть кого цікавого з ними, хай поведе їх через брід під Лубном, знаєте? там прямо попадуть нам у руки.

Дід: Зробимо, як кажете.

Так, прощайте! І ви, діти, здорові будьте, а мовчіть
радьте!

Діти: Щаслива дорога! їдьте здорові!

Дід: Побіду хай дає Бог вашому оружю!

(Козаки відходять — чути віддаляючийся тупіт — дід виходить у хату, діти остають на подвір'ю).

Остап: Ох! коби так тепер над'їхали Татари!

Галя *(наляжана):* О, краще хай не над'їзджають!

Остап: О вже боїть ся! Та як над'їдуть, то ти мусиш заховати ся в пивницю, а то готова проговорити ся за козаків і все пропаде.

Галя *(гордо):* Ні, не проговорю ся — не бій ся!

Остап: Хоч-би тебе й били?

Галя: Хоч-би й били.

Остап: Хоч-би й різали?

Галя *(плачливо):* Хоч-би й різали.

Остап: Хоч-би й пекли?

Галя *(ударяє в плач):* Хоч-би й пекли! *(По хвили з надією)* Але може вони й зовсім не над'їдуть.

Юрко *(надслухує):* Здає ся, гей би кінський тупіт чути... *(прикладє ухо до землі)* Так і є — знов якісь їдуть. *(Вилазить на дерево).*

Остап: Що бачиш?

Юрко: Іде військо... блищать у сонци спіси... та се не наші, бо островерхі у них шапки.

Остап: Се Татари! Богато їх?

Юрко: Малий відділ.

Остап: Відки їдуть? певно бачили козаків!

Юрко: З противної сторони над'їзджають... не могли бачити, бо козаки давно вже скрили ся за горою. Ось завертають під нашу хату! *(злазить).*

Галя *(біжить до хати):* Діду! Татари їдуть!

Дід *(виходить):* Не бійте ся! Бог нас охоронить! Та й що їм тут довго гаїти ся; се певно та передна сторожа, про котру згадували козаки.

(Входять Татари). Гей, ти старий! Не йшли сюда козаки?

Дід: Не бачили їх мої сліпі очі.

І-ший Татарин *(глушливо):* А уха не чули?

Дід: Га? Що кажете? Старий я вже та немічний, ледви ось виволік кости з хати — до гробу клоню ся, перед найвисшим царем небавом стану.

2-гий Татарин: Та що се ти взяв ся з тим старим баче, видиш, що в него не всі дома? От краще поспитаймо у діти, бачили ви, дітоньки, козаків тутки?

Всі діти: Не бачили, не знаємо.

1-ший Татарин (недовірко глядить на Остапа): Ей, не брешете ви, пєсята? А то як-би, то ось... (показує шаблю) злетить голова з плечий.

Остап (сміло): Вашої шаблюки не лякаємо ся, а козаків не бачили.

(Галю починає плакати).

1-ший Татарин: О, ся мала скаже нам правду! (Схоплює Галю і тримає над студнею). Були козаки, чи ні? Говори! а то кину в воду.

Остап (остро) Галю!

Галю (затинає губи й мовчить).

Дід: Лишіть дитину! не було їх тутечка.

(Татарин пускає Галю).

3-тий Татарин: Пусту дівчину й не гаймо ся, а то готові нас надігнати. (тихо) Знаєш, що казав старший. Мусимо ще нині бути за Сулою, щоби підглянути козацкі сили, заки хан завтра з цілим війском сюда надтягне.

Остап (до себе на боці): Так? отже татарске військо йде на Пирятин! Треба там вістку дати. Хто поїде? хіба сам скочу конем.

1-ший Татарин до Остапа: А дорогу через Сулу знаєш, хлопче?

Остап: Чому би не знати! Нераз переправляв ся туди з батьком.

2-гий Татарин: Так добре; поведеш нас найкоротшою дорогою і покажеш брід на Сулі.

Остап (живо): Поведу!

1-ший Татарин: Тільки не обмани, а то бач, що тебе чекає. (Показує шнур).

Остап (сміє ся): Ну, такої заплати не хочу коштувати.

Татарин: Так міркуй же! А тепер може що захопимо в хаті, в дорозі переголодніли. (Входять у хату).

Остап (підходить до Юрка, тихо): Ти чув, що говорили? Завтра надтягає велика сила Татар, треба мерщій переказати гетьманови в Пирятині. Сідай на коня і жени що сил манівцями. А я, дідусю, поведу їх через Сулу. Благословіть на дорогу!

Дід (вкладає руки на голову хлопця): Хай веде тебе Божа сила і здоровим назад поверне!

(Остап ховає ніж і пістоль за пазуху).

Татари (виходять з хати): Ну, тепер у дорогу! хлопця возьмемо між себе на коня, щоби нам не втік.

Остап: Не бійте ся, не втечу, поки з ділом не справлю ся. Оставайте здорові, дідусю! І ти, Юрку, і ти Галю!

дідусь і діти: Їдь здоров, Остапе!

(Татари і Остап виходять).

Юрко: А тепер я на коня і в Пирятин!

Галя: А я з вами, дідусю, остану.

(Занавіса паде).

ДІЯ II.

(Могила за селом, довкола степ широкий, через котрий веде шлях. На могилі стоїть Галя і, закривши очі від сонця, глядить на дорогу. Під могилою дідусь і Марта).

Марта: І чом се Остап так довго не вертає? вже другий день... чогось мені лячно. Коби яке лихо не склало ся... може вбили Татари, або в Сулі утонув.

Дід: На все Божа сила — без Єго волі і волос з голови не спаде.

Галя: Хтось їде шляхом на кони... жене з усіх сил... се Юрко! пустив коня у степ і біжить тут до нас.

(входить Юрко).

Юрко: Здорові були! а Остапа ще нема?

Дід: Не вернув... А ти як справив ся? був у Пирятині?

Юрко: Натрапив на козацький відділ, що туди спішив і через него дав знати. Розказували, що вчора за Сулою били ся вже наші з Татарами і побідили.

Марта: То певно з тими, котрих повів Остап. Але що з ним діє ся?

Дід: Побачимо, серце... може між козаків дістав ся.

Галя *(глядить на шлях)*: Їдуть козаки... пізнаю по бунчуках. Стали на степу...

Юрко *(і собі вилазить на дерево)*: Відділило ся кількох і йде поволи в нашу сторону... несуть щось гей мари.

Дід: Може раненого.

Марта *(тривожно)*: Боже! щось недобре віщує моя душа.

(Козаки з сотником входять на сцену перед могилою. На носилках у них лежить блідий, скервлений Остап. Клабуть его поволи на землю).

Марта *(кидає ся на мари)*: Остапе! сину!

Дід *(відступає до мар і прикладає ухо до грудий хлопця)*: Жие ще!

Сотник *(сумно)*: Ще жие.

Остап *(отвирє очі і легко підводить ся в гору)*: Мамо! я не зрадив своїх... Скажіть татови... що мовчав... не зрадив.

Тарин: Та що се ти взя
Сотник: Як лицар гине за рідну землю. Наша вчорашня по-
се его діло.

Остап *(всьміхаєсь):* Діду!... я вратував наших... гетьман...

Сотник: Малими своїми грудьми заслонив гетьмана і куля татар-
ска влучила его в бою. Привів Татар саме в пору.

Остап: Мамо... скажіть татови, що... я бив ся за Україну... Діду!...
я не зрадив... *(жонає).*

Марта і Галя *(припадають до него):* Боже! він умер!

(Козаки стоять мовчки над марами).

Дід *(робить хрест над Остапом):* Не плачте! Дай Боже усякому
такої смерти. Я старий ему завидую. Щасливий, хто положить жите
за рідну землю — такому честь і слава во віки.

*(За сценою чути спів женців: „Місяцю рогоженку! світи нам дороженьку!
Щобисьмо не зблудили, віночка не згубили...“ На сцену входять дівчата з сер-
пами, вінками і китицями цвітів. Побачивши мари, стають мов вкопані).*

Одна з дівчат: А се хто? *(наклонює ся)* Малий Остап! Умер!

Козак: Погиб у лицарскім бою за рідну землю, за своїх.

Сотник *(до козаків):* Погиб як лицар-козак, так хай лицарска по-
честь буде ему віддана!

*(Козаки опускають тихо бунчуки і прапори на тіло Остапа. Дівчата
скидають вінці і цвіти на мари. В далині чути труби, грають похорон-
ний марш.*

(Занавіса паде).

273294

ся набухання пухля і напруження
стінки. Этого нельзя объяснить по-
нятием давлення воды въ пухляхъ,
какъ стінки его вполнѣ пронизыва-
ются сахаромъ, одинъ, при кото-
ромъ крови опускаются
надъ ними отстаиваетъ
кость, и другою, при